

# جرج دبلیو بوش و "میلیتاریسم"



آغاز دهه پایانی قرن بیستم میلادی مصادف بود با دو واقعه مهم در جهان سیاست: یکی جنگ خلیج فارس (حمله آمریکا به عراق) و مورد مهم تر دیگر فروپاشی شوروی و از بین رفتن نظام دو قطبی در جهان. بوش پدر سخن از نظم نوین جهانی به میان آورد ولی انتخابات ریاست جمهوری آمریکا در سال ۱۹۹۲ و پیروزی بیل کلینتون از حزب دموکرات به مدت دو دوره متوالی (۸ سال) این فرصت و مجال را به بوش پدر و حزب جمهوریخواه نداد که بتواند به آمال خویش جامه عمل بپوشاند. با پیروزی جرج بوش پسر در انتخابات سال ۲۰۰۰ بنظر می رسد که حزب جمهوریخواه این فرصت را دوباره یافته که در راستای اهداف خویش اقدام نماید.

روند همگرایی که بین آمریکا و دیگر کشورهای جهان که لاقبل بطور صوری و نسبی در زمان زمامداری کلینتون ایجاد شده بود. با روی کار آمدن بوش به یک باره متوقف و حتی در مواردی به سمت مخالف این روند و با ویژگی واگرایانه حرکت نمود. طوریکه می توان مواردی از آنرا در: خارج شدن آمریکا از معاهده زیست محیطی کیوتو، وضع تعرفه های تجاری بر فولاد دیگر کشورها خارج از چارچوب سازمان تجارت جهانی (WTO)، لغو پیمان ضد دفاع موشکی (ABM) بطور یکجانبه از طرف آمریکا و... بوضوح مشاهده کرد. از نظر بوش حال که رقیب پیشین (شوروی) مضمحل شده، بایستی از ظهور رقیب جدید دیگری مثل اروپای متحد (بعنوان قطب) جلوگیری نمود. بنابراین از فرصت موجود در عرصه بین الملل بایستی با ایجاد و بسط امپراتوری آمریکا، کمال استفاده را نمود. آمریکا در حال حاضر از نظر نظامی تنها ابرقدرت جهان می باشد ولی از نظر اقتصادی، اتحادیه اروپا و ژاپن رقبای آن می باشند. به عبارتی از لحاظ نظامی تک قطبی ولی اقتصاد جهانی سه قطبی است. عدم هماهنگی و نبود همخوانی بین بعد نظامی و اقتصادی آمریکا در عرصه بین المللی باعث گشته که آمریکا در صدد استفاده از اهرام برتر خود یعنی قدرت نظامی، قدرت اقتصادی خویش را نیز بیش از پیش بهبود بخشد. البته این مورد توأم با بحران سازی از

جانب آمریکا برای دیگر کشورها نیز خواهد بود.

هر چند جمهوریخواهان آمریکا به طور سنتی با نظامیان رابطه محکم و استواری دارند. ولی افزایش چشمگیر بودجه نظامی آمریکا بعد از حوادث ۱۱ سپتامبر و رساندن آن به میزان ۳۸۰ میلیارد دلار و طی سالیان آتی به ۴۵۰ میلیارد دلار و از یک برنامه جنگی چندین ساله همگی حاکی از خواست آمریکا در تغییر محور سیاسی - اقتصادی جهان که بعد از پایان جنگ سرد بوجود آمده بود را به محور سیاسی - نظامی دارد. نبایستی از نظر دور داشت که هر چند اهداف دو حزب جمهوریخواه و دموکرات تفاوت کلی با یکدیگر ندارند. ولی روش و متد دستیابی به این اهداف در برخی موارد گاه آنچنان با یکدیگر متفاوت هستند که بر میزان موفقیت و یا شکست آن متمرکز می باشند. به طوریکه از دیدگاه جمهوریخواهان، دموکرات ها حتی آمریکایی واقعی به حساب نمی آیند. افکار غیر واقع گرایانه و بعضاً فانتزی گونه دموکرات ها و همچنین سعی دموکرات ها در همراستا کردن منافع آمریکا با متحدین غربی آن. گواه این ادعای جمهوریخواهان است که صرفاً سعی در حفظ و ارتقای منافع و قدرت آمریکا بطور کاملاً یکجانبه گرایانه را دارند.

حمله به افغانستان و ایجاد پایگاه نظامی در آن. مورد تهدید قرار دادن کشورهایی همچون عراق، ایران، کره شمالی، سوریه، لیبی، سودان، کوبا و حتی در مواردی چین و روسیه، رخنه و ایجاد پایگاه های نظامی در آسیای مرکزی و قفقاز (گرجستان) و... همه و همه نشان از

برنامه بلند مدت بسیار جدی و سلطه طلبانه آمریکا برای گسترش حضور خود بطریق نظامی در جهان دارد. در این بین منطقه خاورمیانه بواسطه اینکه قسمت اعظم ذخایر نفت و گاز جهان را در خود جای داده برای آمریکا دارای جایگاه ممتاز و ویژه ای است و می تواند با نفوذ در این منطقه از جهان به لحاظ اقتصادی و جغرافیایی (امنیتی) از آن به عنوان

پاشنه آشیل برای رقبای خویش بهره گیرد. با تمامی این تفاسیر دولت بوش دارای مشکلاتی نیز می باشد. از جمله اینکه گذشت زمان و تأخیر در اقدامات عملی به نفع بوش نخواهد بود و علی الخصوص با وجود مخالفت هایی که در داخل و خارج با سیاست های وی می شود. و همچنین عدم همخوانی سیاست های بوش با بالانس قدرت از لحاظ ضریب وزنی در وزارتخانه های دولتی می باشد طوریکه وی احتمالاً مجبور خواهد شد که یا سیاست هایش را تعدیل بخشیده و روند میانه روتری را اتخاذ نماید و یا اینکه قدرت مانور وزارت دفاع را بیش از پیش افزایش داده و قسمت کلیدی و قابل توجهی از تصمیمات وزارت خارجه را به شخص وزیر دفاع "رونالد رامسفلد" تفویض نماید. در هر صورت، روند تحولات در آینده احتمالاً نشانگر تغییرات شدید، بفرخ و خطرناکی در جهان بویژه منطقه خاورمیانه، آسیای مرکزی و قفقاز خواهد بود.

بابکن شهبازیان

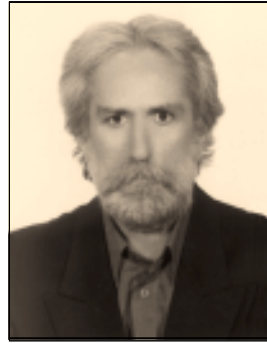
فوق لیسانس مطالعات منطقه ای (علوم سیاسی)

می رساند. بر همین اساس نیز در فلسفه او خلقت جهان، طبیعت و ماده از سوی خدا حقیقتی غیر قابل بحث و جدل و تردید ناپذیر است. او خدا را علت پدیداری جهان هستی می داند که وجود کامل ازلی وابدی است.

وروتنه تسی در تفسیرهای فلسفی خود ضمن روشن ساختن پاره‌ئی از مسایل فلسفی، نظریه‌ها و آراء فلسفی، خویش را دربارهٔ مسایل جدی فلسفی مانند واقعیت عینی، محسوسات، زمان، مکان، مسافت و از این دست نیز ارائه می کند. فلسفه یونانی، به ویژه آراء فلسفی ارسطو در قرن چهاردهم میلادی برای فلسفه ارمنی به مثابه قوی ترین سلاح برای مقابله با عقاید وارداتی اروپای غربی به کار گرفته شده است. در این دوره مدارس «گلاذور» و «تاتو» با قیادت علمی و روتنه تسی و پس از مرگ او با قیادت علمی گریگو تاتواتسی، مراکز عمدهٔ مبارزه با نفوذ اندیشه‌های اسکولاستیکی اروپای غربی بودند. منطق ارسطو و ایساغوجی پرفیر و آراء فلسفی داویت آنهاقت در قرن‌های سیزدهم و چهاردهم بار دیگر در ارمنستان احیاء شدند. ولی این به آن معنی نیست که مبارزه با اسکولاستیک اروپای غربی از سوی هوهانس و روتنه تسی و دیگر نمایندگان نحلّه «تاتو» از مرزهای بینش حاکم بر کلیسای ارمنی و مسیحیت خارج شده است. بلکه در چهارچوب همین بینش گاه رنگ غیردینی به خود گرفته است و از فلسفه و منطق یونان، به ویژه ارسطو، نیز فراوان سود جسته است.

وروتنه تسی در آراء فلسفی خود سه شکل از وجود را متمایز می کند: ۱. آنچه همیشه واقعیت است و هیچگاه امکان نیست (خدا) ۲. آنچه در عین حال هم واقعیت است و هم امکان است (طبیعت واقعی که آفریدهٔ خداست) ۳. آنچه امکان است اما هیچگاه تحقق نمی پذیرد (ماده و زمان). وی همچنین به دو نوع امکان اشاره می کند: امکانی که در درون واقعیت فعلیت می پذیرد و امکانی که در مرحلهٔ امکان باقی می ماند. به عقیدهٔ او ماده همیشه امکان است و در مرحلهٔ امکان باقی می ماند. در حالی که جهان مادی و اشیاء شخصیّه مشخص امکانی هستند که به واقعیت بدل می شوند. ماده به مثابهٔ ماده عاری از تعی ن و جسمیت است. در صورتی که ماده‌ئی که در درون اشیاء منفرد تحقق یافته از جسمیت و تعین برخوردار است. و روتنه تسی کلی (اجناس و انواع) را واقعیتی تعریف می کند که عاری از مادیت است.

وروتنه تسی در باب منشاء وجود و آفرینش جهان دیدگاه‌های فیلسوفان یونان را نفی می کند و می گوید برخی از فلاسفه یونانی اساس وجود را آب می دانند، برخی آتش، عده‌ئی هوا، پاره‌ئی نیز خاک، حال آنکه همهٔ این نظریه‌ها دروغ است و جهان و هر آنچه که وجود دارد بنا بر روایت کتاب مقدس آفریدهٔ خداوند است. با وجود این او عناصر رابعه را نفی نمی کند و معتقد است که این عناصر اساس کل طبیعت هستند. از نظر او همهٔ اشیاء از این عناصر به وجود می آیند و دارای موجودیت موقت هستند. حال آنکه عناصر چهارگانه نقصان نمی پذیرند. روند پدیداری و نابودی اشیاء جاودانی است. در جهان هر چیزی آغاز و پایانی دارد غیر از خالق جهان



احمد نوری زاده

## فلسفه و علوم در ارمنستان قرن‌های میانی

(۶)

### هوهانس و روتنه تسی

هوهانس و روتنه تسی چهرهٔ برجستهٔ فلسفهٔ ارمنی در سال ۱۳۱۵ میلادی در روستای «واقودی» یا «واقاندن» ولایت «وروتان» از توابع سیونیک ارمنستان به دنیا آمد. او به نام ولایت «وروتان» خود را و روتنه تسی نامیده است. این فیلسوف بزرگ ارمنی به «کاخیک» نیز ملقب بوده است. و روتنه تسی که فرزند «ایوانه» حاکم بزرگ سیونیک بوده است در مدرسهٔ «گلاذور» نزد دانشمند و آموزگار برجستهٔ ارمنی «یسایی نشه تسی» به تحصیل می پردازد و پس از به پایان بردن دورهٔ این مدرسه، با خود آموزی اندوخته علمی عظیمی فراهم می کند و به چندین زبان از جمله زبان لاتینی تسلط کامل می یابد.

وروتنه تسی در سنین جوانی به دریافت درجهٔ روحانی نایل می آید و همهٔ عمر خود را وقف علم می کند. او از همان سنین جوانی به کار تحقیق و پژوهش در فلسفهٔ یونان همت می گمارد و با آثار فیلسوفان یونانی، به ویژه با آثار افلاطون، ارسطو، فیلون و پرفیر به گونه‌ئی عمیق آشنا می شود. و روتنه تسی پس از دریافت درجهٔ روحانی از «گلاذور» به دیگر مرکز بزرگ فرهنگی عصر در ارمنستان یعنی صومعهٔ «تاتو» انتقال می یابد. در «تاتو» او به موازات اشتغال به الهیات به پژوهش و تحقیق در زمینهٔ فلسفه نیز به طور جدی ادامه می دهد و بعد از سال‌های ۱۳۳۸ میلادی، در پی تعطیل شدن دانشگاه «گلاذور» و بروز شرایط نامناسب سیاسی، به تأسیس دانشگاه «تاتو» اقدام می کند. دیری نمی پاید که این دانشگاه جدید در «تاتو» از دانشگاه «گلاذور» نیز مهم تر و معتبرتر می شود. در صومعه و دانشگاه «تاتو» شاگردان نامداری آموزش دیدند که پس از درگذشت آموزگار خود به راه او ادامه دادند و به کار مبارزه با «اونیتور» ها دوام بخشیدند. در روزگار «وروتنه تسی» «اونیتور» ها برای ایجاد نفاق در کلیسای ارمنی فعالیت‌های گسترده‌ئی انجام می دادند. در این زمان «کارمیروانک» (صومعه سرخ) که «وانک آستاپات» نیز خوانده می شد و در حوالی «ناخ ایجه وان» (نخجوان) قرار داشت، به مرکز اونیتورها بدل گردیده بود و کلیسای ارمنی مبارزهٔ شدیدی را بر ضد «کارمیروانک» سازمان داده بود. به همین دلیل و روتنه تسی برای رهبری کردن مبارزه، صومعهٔ «تاتو» را ترک می گوید و به صومعهٔ «آپراکونیس» منتقل می شود. هوهانس و روتنه تسی به مثابهٔ شخصیتی با بینش علمی ژرف و

صاحب نظر در زمینه‌های فلسفی و دینی برای اونیتورها رقیب اصلی و قدرتمند به شمار می رفت. او به اتفاق شاگردان خود مبارزهٔ ایدئولوژیک سختی را با کاتولیک‌های حوالی «ناخ ایجه وان» و «یرنجاک» آغاز می کند و از نفوذ بینش کاتولیکی در میان ارمنی‌های این نواحی جلوگیری به عمل می آورد. به همت هوهانس و روتنه تسی و شاگردانش صومعه‌های «آپراکونیس» و «آستاپات» رونق می یابند و به مراکز فرهنگی بدل می شوند. شاگردان او که در این صومعه‌ها آموزش دیده بودند در سراسر ارمنستان پراکنده می شوند و عقاید و افکار آموزگار خود و دانش‌هایی را که از وی آموخته بودند به دیگران نیز انتقال می دهند.

وروتنه تسی فیلسوف برجستهٔ ارمنی، بنیانگذار دانشگاه «تاتو» و نحلّه فلسفی «تاتو» که در تاریخ فلسفهٔ ارمنی تأثیر ژرف بر جا نهاده است و بسیاری از شاگردان او خود دانشمندان، مورخان، آموزگاران و روحانیون برجسته‌ئی شده‌اند، در سال ۱۳۸۶ میلادی در صومعهٔ «آپراکونیس» واقع در نزدیکی «تاتو» بدرود حیات گفت و در همان صومعه نیز به خاک سپرده شد. تاریخ درگذشت این فیلسوف ارمنی در برخی منابع سال ۱۳۸۸ میلادی آمده است.

هوهانس و روتنه تسی در کنار کار تبلیغ دینی و آموزگاری، به تألیف نیز اشتغال ورزیده است. آثار پرشمار او را می توان به دو گروه تقسیم کرد: آثار دینی و آثار فلسفی. ضرب المثل‌ها و مثل‌هایی نیز به او نسبت داده می شوند. برخی آثار فلسفی او مانند «تفسیر مختصر دربارهٔ مقولات ارسطو»، «تفسیر مختصر بر ایساغوجی پرفیر» و بررسی آثار ارسطو و فیلون از اهمیت بسیار برخوردار هستند. نوشته‌های فلسفی این فیلسوف ارمنی در واقع جزوه‌های او است که از روی آن‌ها در دانشگاه «تاتو» و مدرسهٔ صومعهٔ «آپراکونیس» تدریس کرده است و پس از مرگ او توسط شاگردش گریگور تاتواتسی گردآوری و تنظیم شده‌اند.

وروتنه تسی نیز مانند واهرام رابونی فیلسوف قرن سیزدهم، و شاگرد خود گریگور تاتواتسی در زمرهٔ فلاسفه‌ئی بود که آثار فلسفی آنان در قرن‌های میانی ما هیتی مستقل از الهیات یافته است. اگر چه و روتنه تسی به مثابهٔ یک روحانی عالی مقام همواره به هنگام طرح مسایل فلسفی الهیات را نیز مد نظر داشته است و بر این باور بوده که فلسفه مکمل الهیات است و به پذیرش عقلایی آن یاری

# تجلیل از «لوریس چکناوریان» آهنگساز ارمنی



«لوریس چکناوریان» آهنگساز ایرانی تبار مقیم ارمنستان، در مراسم ملی ایران شناسی نشان درجه یک هنری ایران را از احمد مسجد جامعی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی در تالار وحدت تهران دریافت کرد.

در این مراسم که با حضور شرکت کنندگان در همایش ملی ایران شناسی برگزار شد. چکناوریان پس از اجرای سمفونی «شیرین و فرهاد» و «خسرو و شیرین» که بر اساس سروده های نظامی گنجوی ساخته است نشان هنری ایران را دریافت کرد. این نشان افتخار بر اساس ارزیابی آثار چکناوریان توسط شورای ارزشیابی هنرمندان کشور به وی اختصاص یافت.

چکناوریان در سال ۱۹۸۹ به عنوان رهبر ارکستر ملی ارمنستان در ایروان انتخاب شد. وی در سال ۲۰۰۰ میلادی از سمت ریاست رهبر ارکستر ارمنستان کناره گرفت و اکنون با ارکسترهای مختلف بین المللی از جمله اروپا، آمریکا، کانادا،

ایران و لبنان همکاری می کند. وی در طول فعالیت هنری خود ۷۵ قطعه موسیقی نوشته است. ارکستر تکنوازان ارمنستان به رهبری لوریس چکناوریان بیش از ۳۰ شب در تالار وحدت به اجرای سمفونی «شیرین و فرهاد» و «خسرو و شیرین» پرداخت که با استقبال کم نظیر مردم مواجه شد. در زیر مصاحبه «گروه آینه» روزنامه ابرار را با این آهنگساز و رهبر ارکستر به انگیزه اجرای این سمفونی به چاپ می رسانیم تا خوانندگان از جزئیات و فعالیت چکناوریان در خلق این اثر بیشتر بدانند.

## - آقای چکناوریان از سمفونی شیرین و فرهاد و خسرو و شیرین بگوئید. چطور شد که این کار را ساختید؟

— من از کودکی با اشعار شاعران کلاسیک ایران آشنا بودم و به مطالعه اشعار علاقه داشتم. چند سال پیش بود که اپرای «رستم و سهراب» را پس از ۲۵ سال به اتمام رساندم و شما می دانید که در تالار وحدت و چند سالن دیگر اجرا شد. از مدتی پیش بر روی اشعار نظامی کار کردم و به اتفاق خادم ژاله صادقیان که دکلمه اشعار را بر عهده داشتند این کار را شروع کردم.

## - از ویژگی های کار بگوئید؟

— این برنامه در دو بخش است که در قسمت اول ۱۵ قطعه و در بخش دوم ۱۶ قطعه موسیقی اجرا می شود و خادم صادقیان هم اشعار را می خوانند. همکاران ما در این برنامه همگی از تکنوازان ارمنستان هستند.

**- شما در پرورشور نوشته اید تلفیق شعر و موسیقی اما در بخش هایی از برنامه مضامین اشعار بی ارتباط با موسیقی است و البته در بخش هایی هم اشعار کاملاً با موسیقی به اصطلاح «سینک» می شود. مخصوصاً در آنجا که فرهاد از دنیا می رود و...**

— بله. همین طور است. در قسمت هایی که داستان حالت روایت پیدا می کند و اتفاقات معمول رخ می دهد موسیقی نقش زمینه را بازی می کند و به اصطلاح در سایه است و در جاهایی که ضرورت دارد موسیقی وارد عرصه اصلی می شود و ارتباط

تنگاتنگی با شعر پیدا می کند. بویژه در آنجایی که شما به یک مورد آن اشاره کردید.

## - آیا نوازندگان ارمنی که شعر را متوجه می شدند خدشه ای در اجرای موسیقی وارد می کرد؟

— خیر. اتفاقاً تمامی نوازندگان این ارکستر همگی به اشعار نظامی آشنا هستند و به خوبی مضامین آن را می شناسند. اصولاً ارمنه با زبان فارسی و بویژه با شاعران ایرانی آشنایی و علاقه دارند و در این گروه هم همه با اشعار و محتوای آن ارتباط خوبی برقرار کرده اند.

## - از سازهای ایرانی چرا در این ارکستر استفاده نکرده اید. با توجه به اینکه شعر فارسی است و به زبان فارسی هم خوانده می شود.

— به عقیده من. نظامی تنها متعلق به ایران نیست. درست است که اشعار فارسی است و نظامی هم فارسی زبان اما افراد و اندیشمندان بزرگ به دنیا تعلق دارند نه به یک کشور شکسپیر، بتهوون، نظامی، سعدی و... نیایی اند و ما نباید آنها را به کشور نسبت دهیم. اما در عوض ممکن است شاعرانی باشند که فقط در داخل کشور آنها را به شاعری می شناسند و اگر پایتشان را بیرون گذاشتند کسی آنها را به عنوان شاعر نشناسد اما قدر مسلم نظامی از این دسته شاعران نیست.

به علاوه فرض کنید ما می خواهیم این سمفونی را در لندن یا در آمریکا برگزار کنیم در آنجا که تار و کمانچه پیدا نمی شود و اگر هم باشد مردم آن منطقه

ارتباط مناسبی با اینگونه سازها ممکن است پیدا نکنند.

## - در اجرای شما کلام و اشعار خیلی دقیق و به موقع با موسیقی آغاز و پایان می یابد در این مورد چگونه عمل کرده اید؟

— از آنجا که من تجربه ساخت موسیقی فیلم دارم و در آنجا برای هر فیلم و هر سکانس موسیقی ساخته ام می دانم که چه تکنیک هایی برای ساخت این نوع از موسیقی به کار می رود و البته باید به هوش سرشار و ذکاوت حسین برانگیز خادم صادقیان اشاره کنم که بسیار ماهرانه در اجرای دقیق این سمفونی مرا یاری دادند و از عهده کار به خوبی برآمدند.

## - آیا شما فکر می کردید که ۳۰ شب اجرای پی در پی با استقبال مردم مواجه شود؟

— خیر. یعنی روشن تر عرض کنم نظرها و پیش بینی ها بیشتر بر این اساس بود که چون این کار بسیار سنگین است و تم غم انگیزی دارد ممکن است مردم نیایند اما حقیقتش من از ابتدا می دانستم که مردم استقبال می کنند. چون برایم ثابت شده است که ما مردم با فرهنگ و فهیمی داریم. مملکتی که در طی هزاران سال با فرهنگ های مختلف اقوام زندگی کرده و این فرهنگ ها همه صیقل خورده اند و به فرهنگ با عظمتی چون فرهنگ ایران مبدل شده و در آن شاعران و متفکران بزرگی پرورش یافته اند به کارهایی بالارزش و به اندیشمندان و هنرمندان بزرگ خود عشق می ورزند و برای من خیلی جالب و خوشحال کننده بود که دیدم هر شب مردم با عشق می آیند و تا انتها با این برنامه ارتباطی سازنده برقرار می کنند.

## - شما تا به حال علاوه بر اپرای رستم و سهراب و رهبری برنامه های مختلف این کار را ساختید. درباره کار در ایران پس از سی - چهل سال دوری بگوئید.

— باید بگویم کار در ایران به مراتب سخت تر از دیگر نقاط دنیا است. در اینجا به دلیل همان نکته ای که اشاره کردم مردم بسیار هوشمند و فرهنگی هستند و هر کار پیش پا افتاده ای را قبول نمی کنند. آنها با توجه به فرهنگ عمیق تر و بزرگ خودشان کارهای بسیار قوی و عالی را می پسندند و به همین دلیل کار باید واقعاً کار باشد تا بتواند آنها را جذب کند و من با توجه به این مسائل اپرای رستم و سهراب را در بیش از ۲۵ سال ساختم و ارائه دادم و خوشبختانه با استقبال بی نظیر مردم مواجه شد و کارهای دیگر هم همین طور اما این نکته را نیز اضافه کنم که دیدن بازتاب ارائه کارهای خوب در ایران بسیار لذت بخش است.

## - آیا قطعاتی را که برای این اشعار نظامی در این برنامه ساخته اید قابل استفاده برای موضوعات دیگر هم هست یا خیر؟

— چرا نباشد. قطعات موسیقی نیز مانند «لباس» است. ممکن است یک لباس از نظر اندازه به چند نفر بخورد و گاهی ممکن است یک لباس فقط به تن یک نفر بیاید در هر حال می شود این قطعات را با ویرایش و با اصلاح برای موضوعات دیگر مورد بهره برداری قرار داد.

## - شما از استقبال این برنامه صحبت

## بازنویسی تاریخ

یا

### آیا پایانی برای تحریف تاریخ وجود دارد

**بر مبنای نگرش جدید، دولتمردان ترکیه به این نتیجه و باور رسیده اند که بهترین راه مقابله با روندشناسائی جهانی «قتل عام ارمنیان» نشان دادن کمی نرمش، بدون نفی کلی احتمال وقوع حوادث و کشتارها می باشد»**

**«آری کشتارهایی صورت گرفته است اما در این بین ترکها نیز قربانیان بسیاری داده اند» (!?)**

هرگاه سخن از «قتل عام ارمنیان» به میان می آید مسئولان ترکیه عکس العمل های شدیدی از خود نشان می دهند و در یک کلام هرگونه کشتارچه در زمان حکومت عثمانی و چه بعد از آن را به کلی نفی می کنند. دولتمردان این کشور با نفی اسناد و مدارک قتل عام ارمنیه، طبق برنامه ای سیستماتیک حکومتی تلاش می کنند که ضمن تحریف واقعیات تاریخی آن را به میل و خواست خود بازنویسی کنند. اما با روند رو به رشد شناسائی و محکومیت قتل عام ارمنیان از سوی مجالس و مراجع مختلف ملی و بین المللی، دولتمردان ترکیه بالاخره به این باور و نتیجه رسیده اند که با نفی «خشک و خالی» این موضوع دیگر نمی توان با آن مقابله کرد، چراکه این امر عملاً دولت ترکیه را در عرصه بین المللی رو در روی مشکلات بسیاری قرار داده است.

با درک این واقعیت مسئولین ترکیه تصمیم گرفتند تا با نگرشی جدید و «کارآمدتر» با این موضوع برخورد کنند. در تدوین این به اصطلاح «نگرش جدید» دو تن از اساتید دانشگاه «سوربون» پاریس پروفیسور «روبرمانترام» فرانسوی و «اسحاق فریدمن» تاریخ دان اسرائیلی به کمک آنان آمدند. آنان بالاخره «با همفکری و تحلیل بسیار» به این نتیجه رسیدند که بهترین راه مقابله با روند شناسائی جهانی «قتل عام ارمنیان»، «نشان دادن کمی نرمش، بدون نفی کلی احتمال وقوع حوادث و کشتارها می باشد». بدین ترتیب ترک ها با قبول توصیه های این دو «پروفیسور» مبنی بر عدم نفی اصل وقوع کشتارها، و طرح این مسئله که «آری کشتارهایی صورت گرفته است اما در این بین ترک ها نیز قربانیان بسیاری داده اند»، در حقیقت خط و مشی قدیمی «تحریف تاریخ» اما صد البته با «روش های جدید و نوین تر» را دنبال می کنند.

در راستای این سیاست سلسله سمینارها و نشست هایی در دانشگاهها و مراکز علمی، تحقیقاتی، این کشور برگزار می گردد. روزنامه «ترکیش دیلی نیوز» چاپ آنکارا در شماره ۲۳ آوریل

(۳ اردیبهشت) خود ضمن ارائه گزارشی در مورد یکی از این سمینارهای به اصطلاح «علمی» تحت نام «کنگره تحقیقات ارمنی» که در خلال روزهای ۲۰ و ۲۱ آوریل با حمایت «احمد نجدت سزر» رئیس جمهور آن کشور در آنکارا برگزار گردید می نویسد: «در بیانیه پایانی این کنگره از ارمنستان خواسته شده است تا آرشیوهای دولتی خود را بر روی مورخین و محققین بگشاید». این روزنامه در ادامه می افزاید: «در پیامهای «سزر» و «اجوبت» رئیس جمهور و نخست وزیر، خطاب به این کنگره آمده است، «آرشیوهای دولتی ترکیه برای استفاده محققین و مورخین باز هستند و آن ها می توانند آزادانه از آن استفاده کنند».

«ترکیش دیلی نیوز» سپس با اشاره به بیانیه پایانی کنگره می نویسد: «در این بیانیه آمده است که تأکیدات ارمنیه در مورد به اصطلاح «قتل عام اهداف سیاسی را دنبال می کند، اما تحقیقات علمی (!?) تأکیدات ارمنیه را تأیید نمی کند». در بیانیه پایانی این کنگره ضمن محکوم کردن مصوبه های مجالس کشورهای مختلف در مورد شناسائی قتل عام ارمنیه از دولت های جهان خواسته شده است تا اسامی گروه های مبارز ارمنی را در فهرست سازمانهای تروریستی قرار دهند.

و اما در موازات این جریان به اصطلاح «نوین» تاکنون چندین کتاب نیز منتشر گردیده است که از آن جمله اند، کتاب «وحشیگری های ارمنیان در ترکیه عثمانی»، «کشتار بیش از پانصد هزار ترک در خلال جنگ جهانی اول، توسط گروه های یاغی و وحشی ارمنی»، و از خواندنی ترین و جالب ترین آنها چاپ دو جلد کتاب که در برگیرنده، ۸ الی ۹ «سند» از «وحشیگری های ارمنیه علیه ترک ها» می باشد (!?)، اسنادی که به همت «گروه ویژه تحقیق» نخست وزیر ترکیه در آرشیوهای آن کشور و جمهوری دوست و برادر آذربایجان کشف گردیده است. (!?)

با جمع بندی گفته های «سزر» و نیز توصیه های اساتید دانشگاه «سوربون» این برداشت القا می

گردد که «ترکیه عملکردی دمکراتیک دارد» و «آزادانه» آرشیوهای خود را بر روی تمامی محققین گشوده است. حال آنکه ارمنیان چنین کاری نمی کنند و آرشیوهای خود را برای کتمان حقیقت بسته نگاه می دارند». پروفیسور «لاورندی بارسقیان» مدیر «انستیتو» موزه قتل عام، ارمنستان در پاسخ به سؤالات نشریه «آگوس» چاپ استانبول در خصوص درخواست بازگشائی آرشیوهای ارمنستان خطاب به تاریخ نگاران ترک چنین پاسخ می دهد: «اخیراً مسئولین ترکیه تبلیغات و هوچیگری هایی به راه انداخته اند مبنی بر اینکه «آرشیوهای ارمنستان بر روی محققین بسته مانده است و این کشور از بازگشائی آن خود داری میکند. اما مسئله این است، کی این آرشیوها بسته بوده اند که حال نیاز به بازگشائی داشته باشد».

به گفته پروفیسور «بارسقیان» اعلام خبر «باز بودن آرشیوهای دولتی ترکیه فریبی بیش نیست، و کذب بودن این ادعای مسئولین ترک با در نظر گرفتن ماده ۳۵ مربوط به «اسرار دولتی» مندرج در قانون اساسی این کشور بیشتر آشکار می گردد. در این ماده قانون آمده است: «شهروندان اجازه ندارند به اطلاعات، اسناد سری و آرشیوهای قبل از اعلام جمهوری، یعنی حکومت عثمانی نیز دسترسی داشته باشند».

جالب است بدانیم که روزنامه «رادیگال» در شماره ۱۰ ژوئیه سال ۱۹۹۸ خود با انتقاد از این قانون نوشت: «مگر آرشیوهای عثمانی «اسرار سری دولتی» هستند که نمی توان آن ها را مورد بررسی و تحقیق قرار داد». و روزنامه «زمان» یکی دیگر از نشریات این کشور در شماره ۱۷ ژوئن (۷ خرداد) سال جاری خود با تیترو «آرشیوهای دولتی نابود می شوند» طی مطلبی نوشت: «طبق تصمیم اول مارس سال جاری هیئت دولت، تمام اسنادی که ۳۰ سال از قدمت آن بگذرد، می بایست برای بررسی و استفاده محققین در اختیار آنان قرار گیرد، اما شواهد حاکی از آن است که به دلیل بی توجهی و احمال مقامات (!?)، هیچ سند با ارزشی که ارزش تحقیق و بررسی داشته باشد باقی نمانده است».

در هشدار به وضع اسفبار آرشیوهای دولتی پروفیسور، دکتر «یوسف کوچکداق» استاد ترک شناسی دانشگاه «سلجوق» طی مطلبی در همان روزنامه چنین می نویسد: «این وضعیت برای ترکیه شرم آور است. جمهوری «آتا تورک» با آرمان های بزرگی تأسیس گردید، ولی معلوم نیست به چه علت «مرکز آرشیوهای کشوری» ایجاد نمی گردد و به این اسناد سرو و سامانی داده نمی شود، اگر قضیه به همین شکل پیش رود، ۵ تا ۱۰ سال دیگر حتی نمی توان تاریخ حال کشور را نوشت». به نوشته «زمان»، این نقطه نظر فقط مختص این استاد دانشگاه نمی باشد بلکه تقریباً همه محققین و تاریخ نگاران دیدگاه مشابهی دارند. به نوشته «زمان» حتی دکتر «وحدت الدین انگین»، پروفیسور و تاریخ دان معاصر دانشگاه «مارمارا» ضمن انتقاد شدید از

## به یاد «کیپریانو»

«کیپریانو» از جمله اولین سیاستمداران بود که در سال ۱۹۶۵ م. در اجلاس عمومی سازمان ملل متحد، ضمن محکوم کردن قتل عام ارمنیان از احقاق حقوق آنان شجاعانه سخن راند.



همان سال خطاب به این تشکیلات نوشت: «در پنجاهمین سالگرد قتل عام ارمنیان من با طرح این موضوع در اجلاس عمومی سازمان ملل متحد می خواستم به جهانیان یادآور شوم آن همه مظالم و رنج هایی که بر ملت ارمنی روا گشته است، من تلاش کردم تا جهانیان به یاد آورند آن روش های وحشیانه ای را که ترکیه برای از میان برداشتن ملتی صلح دوست و کوشا به کار بست. دولت یونان و آرمین و وجه اشتراک فرهنگی، تاریخی، مبارزاتی، حماسی و مبارزاتی علیه دشمن مشترک، بسیاری با یکدیگر دارند، لذا یونانی ها ضمن گرامیداشت پنجاهمین سالگرد قتل عام با شما اعلام همبستگی می کنند. با اعلام صمیمانه ترین آرزوهای قلبییم برای تحقق همه خواست ها و آرمان های ملت آرمین، به شما اطمینان می دهم که من همواره در کنار دادخواست عادلانه شما خواهم بود و به تحقق آن کمک خواهم کرد.»

مدتی پیش در ۱۹ ماه مارس (۲۸ اسفند ۱۳۸۰) سال جاری میلادی، «اسپیروس کیپریانو» رئیس جمهور سابق جمهوری قبرس و اولین وزیر امور خارجه این کشور بعد از اعلام استقلال، در سن ۶۹ سالگی درگذشت. «کیپریانو» از جمله اولین سیاستمداران بود که در سال ۱۹۶۵ م. در اجلاس عمومی سازمان ملل متحد، ضمن محکوم کردن قتل عام ارمنیان از احقاق حقوق آنان شجاعانه سخن راند. وی بعدها در شناسایی «قتل عام» ارمنیان در مجلس این کشور نقش اساسی ایفا نمود. در فوریه سال ۱۹۶۵ میلادی شورای مرکزی تشکیلاتی موسوم به «کمیته پیگیری دادخواست اراضی ارمنیان» با ارسال نامه ای از تلاش صادقانه «کیپریانو» در حمایت از دادخواست ارمنیان و طرح این موضوع در سازمان ملل متحد تشکر و قدردانی نمود. «کیپریانو» در پاسخ به این نامه در ۲ آوریل

۳ ←

و هستی که نه آغاز دارد و نه پایان. و روتنه تسی واقعیت عینی را مستقل از حس و ذهن انسان می پذیرد و ماده را مقدم بر حس می داند و حس را ثانویه و مشروط بر وجود اشیاء اعلام می کند. او در باب تشخیص قضاوت صحیح از قضاوت ناصحیح تنها ملاک قضاوت صحیح را استناد به واقعیت های ملموس و عینی می داند. و روتنه تسی در مبحث شناخت به نقش حس اهمیت بسیاری می دهد. به نظر او شناخت با حس آغاز و با تجربه حسی کامل می گردد و عقل از طریق دریافت های حسی به کلیت دست می یابد و وجود اشیاء را می شناسد. فلسفه هوهانس و روتنه تسی در تاریخ تفکر نظری ارمنی یکی از مراحل مهم به شمار می رود. افکار او با افکار و آموزش های فلسفی مترقی زمانه اش همسو بود و از سطح متعالی و متکامل فلسفه در ارمنستان قرن های میانی حکایت دارد.

۴ ←

کردید. آیا فکر می کنید اجرای آن در خارج از کشور با استقبال مردم مواجه شود؟  
- صددرصد. کاری که با عشق ساخته شود مطمئناً پاسخ درخور دریافت می کند و ماندگار می شود.  
- برنامه آینده تان چیست؟  
- قرار است تابستان ابرای رستم و سهراب را مجدداً به روی صحنه تالار وحدت ببریم.  
«قصه کار کردن بر روی اشعار دیگر شاعران ایرانی همچون حافظ را ندارید؟  
- خیر، فعلاً چنین برنامه ای ندارم.

۸۱/۳/۲۹ ابرار

←

فقدان اسناد و مدارک تاریخی، و نیز غیر قابل دسترس بودن آن می گوید: «به سختی می توان به دانشجویان رشته تاریخ ترکیه برای نوشتن پایان نامه، مطالبی پیشنهاد کرد». به گفته این پروفیسور، «آرشیوهای جمهوری ترکیه آنچنان ویران گشته، که دیگر نمی توان درباره تاریخ ترکیه تحقیق نمود». و اما «اوغدوز ایچی مسوی» استاد همان دانشگاه در تکمیل نظرات همکار خود چنین اظهار نظر می کند: «برای سرو سامان دادن به وضع آرشیوهای دولتی در خلال ۶۰ سال گذشته هیچ اقدام و تلاشی صورت نگرفته است». چرا چنین است؟ «زمان» از پاسخ دادن صریح خودداری کرده فقط به این نکته اشاره می کند که «در ترکیه با گذشت ۳ الی ۴ سال اسناد دولتی از بین برده می شوند. این اقدام فقط مختص دوائر و ادارات دولتی نمی باشد بلکه سرنوشت اسناد و آرشیوهای مجلس ملی ترکیه نیز اینچنین است». این روزنامه در ادامه برای اثبات گفته های خود می نویسد: «برای مثال بعد از وقوع کودتای نظامیان در ۱۲ سپتامبر سال ۱۹۸۰، تمامی اسناد و فایل های متعلق به حزب «عدالت» که ۲۰ سال سابقه فعالیت سیاسی داشته به طور کامل از بین برده شده است». با آنچه به اختصار گفته شد حال این پرسش پیش می آید که دولتی که طبق قانون حتی بررسی آرشیوهای حکومت های قبلی را جرم می داند، و با گذشت ۴ سال اسناد و مدارک ارزشمند خود را نابود می سازد، چگونه از محققین دیگر کشورها برای مطالعه آرشیوهای «قتل عام ارمنیان» دعوت می کند؟!.

پرواضح است که اقدام اخیر دولت ترکیه برای پذیرایی از محققین و در اختیار گذاشتن آرشیوهای حکومت عثمانی، بیش از آنکه ارزش تحقیقاتی-علمی داشته باشد، حرکتی است تبلیغاتی. چنین به نظر می رسد که دولتمردان ترکیه بر این باورند که پایانی برای «تحریف و دروغ» وجود ندارد.

**سفر امین زاده به ایروان**

«محسن امین زاده، معاون آسیا، اقیانوسیه و کشورهای مشترک المنافع وزارت امور خارجه در اول تیرماه سالجاری به منظور رایزنی با مقام های کشور ارمنستان، عازم ایروان پایتخت این کشور شد.

وی در سفر دو روزه خود به ارمنستان، در خصوص روابط دوجانبه، تحولات منطقه ای و مسائل بین المللی با مقام های این کشور بحث و تبادل نظر کرد.

به گزارش اداره کل اطلاعات و مطبوعات وزارت امور خارجه، سفر امین زاده در پاسخ به سفر سال گذشته «روبن شوگاریان، معاون وزیر خارجه ارمنستان و بنا به دعوت همتای ارمنی وی انجام شد.

شوگاریان در سفر خود به تهران که اوا خرمهرماه سال گذشته صورت گرفت، در ملاقات با امین زاده، علاوه بر بحث و تبادل نظر در خصوص آخرین راه های گسترش همکاری های دوجانبه و آخرین تحولات منطقه ای و بین المللی، بر ارتقای سطح همکاری ها به ویژه همکاری های اقتصادی میان تهران-ایروان تأکید کرد.



**دعوت از سرکسیان**

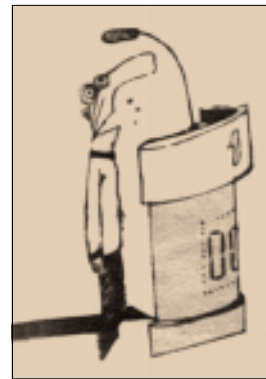
محمد فرهاد کلینی سفیر کشورمان در ایروان در دیدار با «سرژ سرکسیان» دبیر شورای امنیت ملی و وزیر دفاع ارمنستان در تاریخ ۱۱ ژوئن (۲۱ خرداد) راه های گسترش روابط دو کشور و نیز همکاری های منطقه ای را مورد بحث و گفتگو قرار داد.

در این ملاقات «فرهاد کلینی» دعوت «حسن روحانی» دبیر شورای امنیت ملی کشورمان از همتای ارمنی خود را برای دیدار از جمهوری اسلامی ایران تقدیم سرکسیان کرد، که به گرمی مورد پذیرش قرار گرفت.

**اظهار نظر یک پانتورکیست**

نشریه «۵۲۵» چاپ باکو در یکی از شماره های ماه ژوئن خود متن مصاحبه ای را که با یکی از فعالان سیاسی و از پانتورکیست های نامی آن جمهوری انجام داده بود به چاپ رساند.

در این مصاحبه «اصلان خالدی» که به گفته این نشریه یکی از بنیان و مؤسس «پارلمان آذربایجان جنوبی نیز» (؟) می باشد، چنین اظهار کرده است: «در سالیان اخیر سرویس اطلاعاتی ایران با جذب هزاران تن از شهروندان جمهوری آذربایجان آنان را برای آموزش عملیات مخرب به ایران برده است» (؟) به گفته این فرد تاکنون ۳۰۰ تن از اتباع آذربایجان به ایران برده شده اند که تعدادی از آنان به عضویت تشکیلات تروریستی «حزب الله» درآمده اند. (؟) «اصلان خالدی» در ادامه این مصاحبه خطاب به مقامات آن جمهوری تازه استقلال یافته می گوید: «دولت باید هر چه سریعتر اقداماتی را برای جلوگیری از فعالیت های مخرب انجام دهد، زیرا این افراد بعد از بازگشت به آذربایجان شروع به ترویج ایدئولوژی (امام) خمینی می کنند، اما ما اجازه نخواهیم داد که ملت جمهوری آذربایجان به سرنوشته برادران خود در آذربایجان جنوبی گرفتار آیند.



**تلاش های منفعت طلبانه باکو در کسب توجه اعضای سازمان کنفرانس اسلامی**

در تاریخ ۲۶ ژوئن (۵ تیر) خارطوم پایتخت سودان پذیرای مقامات بلند پایه سیاسی کشورهای اسلامی برای برگزاری نشست سالیانه وزرای خارجه اعضای سازمان کنفرانس اسلامی می باشد. از قرار معلوم «ولایت قلی اف» وزیر امور خارجه آذربایجان تصمیم به ارائه سه طرح پیش نویس برای در دستور کار قرار گرفتن، این نشست خواهد کرد. این طرح ها عبارتند از: ۱- «سرنوشت اراضی اشغال شده آذربایجان»، ۲- «وضعیت انبیه تاریخی - اسلامی تخریب شده در قره باغ» (؟) ۳- «مسئله کمک اقتصادی به جمهوری آذربایجان». لازم به ذکر است که پیش نویس های مشابهی نیز قبلاً در سازمان کنفرانس اسلامی مورد بررسی و پذیرش قرار گرفته اند. جالب توجه اینکه وزیر امور

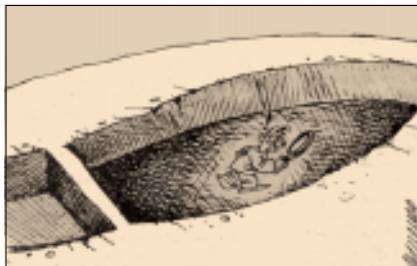
خارجه آذربایجان در حالی به سازمان کنفرانس اسلامی برای جلب حمایت از موضع این کشور در مناقشات و اختلافات با کشورهای همجوار خود متوسل می شود، که دولت متبوعش ضمن سرکوب گروه های اسلامی، روابط سیاسی - امنیتی خود با اسرائیل را گسترش داده، آمادگی کشورش را برای پیوستن به ناتو اعلام داشته و رژیم لائیک ترکیه را الگوی خویش قرار داده است. همچنین هر از چند گاهی و به طرق مختلف صحبت از الحاق آذربایجان جنوبی (ایران) (!) به خاک آن کشور به میان می آورد.

**«رد پای ایران»**

نیروهای ویژه پلیس وزارت کشور جمهوری آذربایجان رهبر «حزب اسلامی آذربایجان» را دستگیر کرده اند. به گفته یکی از مسئولین این حزب، روز ۱۰ ژوئن (۲۰ خرداد) زمانی که «علی کریم اف» برای دیدار دخترش در منزل وی در باکو به سر می برد، توسط نیروهای امنیتی بدون ذکر هیچ دلیلی دستگیر گردید.

«نوری اف» معاون این حزب در این باره اعلام کرده است، بعد از دستگیری «علی کریم اف» اوضاع در زادگاه وی در

شهرک «نارداران» بسیار متشنج شده است. به گفته وی، مقامات امنیتی معتقدند، «رد پای ایران» در بروز وقایع و اعتراضات سوم ژوئن (۱۳ خرداد) در این شهرک دیده شده است و حال آنان به دنبال پیدا کردن مدرکی برای اثبات این ادعای بی پایه و اساس خود هستند. «نوری اف»



معتقد است، به طور یقین دستگیری رهبرشان به همین دلیل صورت گرفته است. به گفته این فعال سیاسی در همین روز (۱۰ ژوئن) یکی از ساکنین این شهرک به نام «الله کرم وردی اف» نیز در همین رابطه دستگیر شده است. هر چند مقامات وزارت کشور جمهوری آذربایجان خبر دستگیری رهبر «حزب اسلامی آذربایجان» را تأیید کرده اند، اما هنوز از چند و چون اتهامات وی خبری منتشر نشده است.

**جلب توریست**

به نوشته روزنامه «ترکیش دیلی نیوز» مقامات ترکیه تصمیم گرفته اند ۱۵۰ ابنیه تاریخی موجود در آن کشور را با کمک های مالی اعطای آمریکا مرمت کنند. به نوشته این روزنامه فکر و ایده بازسازی این آثار باستانی که تعدادی از کلیساهای متعلق به ارمنه نیز جزء آن می باشد، بعد از بازدید شماری از جهانگردان ارمنی در ژوئن سال گذشته میلادی از شرق ترکیه به وجود آمد.

«ترکیش دیلی نیوز» در ادامه این مطلب می نویسد: «چند تن از مسئولین مرکز توسعه همکاری تجاری ترکیه و ارمنستان نیز از هشتم الی یازدهم ماه مه (۲۱-۱۸ اردیبهشت) به مدت چهار روز از شهرهای «کارس» و «ارزروم» بازدید کرده اند تا زمینه های لازم برای جلب توریست های ارمنی را فراهم سازند. به اعتقاد این روزنامه سالانه یکصد هزار توریست از ارمنستان دیدن می کنند و چنانچه مقامات کشور (ترکیه) بتوانند طرح مرمت آثار تاریخی ارمنیان را به سرانجام برسانند می توانند نیمی از این توریست ها را برای سفر به ترکیه جلب کنند.

**ابراز خرسندی**

«والتر شویمر» دبیر کل شورای اروپا از تصمیم اخیر رئیس جمهور آذربایجان مبنی بر اعطای عفو و آزادی به ۳ زندانی سیاسی این کشور ابراز خوشنودی کرد. به گزارش خبرگزاری «مدیامکس» به نقل از دفتر مطبوعاتی شورای اروپا «شویمر» این مطلب را در دیدار با «اقشین مهدی اف» نماینده دائمی جمهوری آذربایجان در این شورا اعلام کرده است. در این ملاقات همچنین طرفین در خصوص راه های گسترش روابط شورای اروپا با آذربایجان به مذاکره پرداختند.

**اتهام**

به گزارش خبرگزاری «قفقاز پرس» نشستی سه روزه از ۱۲-۹ ژوئن (۱۹ الی ۲۲ خرداد) در بندر باطومی گرجستان تحت عنوان «مبارزه بر علیه قاچاق و گسترش بی رویه مواد مخدر» برگزار شد. در این نشست که ۷ نفر از نمایندگان و مسئولین نهاد های اجتماعی کشورهای مختلف شرکت داشتند، «ولادیمیر ایوانف» رئیس انجمن اجتماعی «روسیه بدون مواد مخدر» طی سخنانی «حیدر علی اف» و «ادوار شواردناده» روسای جمهور آذربایجان و گرجستان را متهم کرد که آنها حتی در زمان اتحاد شوروی نیز مبادرت به قاچاق مواد مخدر می کرده اند. چنانچه از اظهارات این مقام روسی استنباط می شود، وی اینک نیز روسای این دو جمهوری را متهم به قاچاق مواد مخدر و ارتباط با گروه های مافیائی می کند.

## رویای شیرین

به گزارش خبرگزاری «اینتارتاس» از باکو، «حیدر علی اف» رئیس جمهور آذربایجان در دیدار با «یوگو برن» نماینده جدید فرانسه و یکی از روسای مشترک گروه مینسک در خصوص جزئیات مذاکرات انجام شده وی با روبرت کوچاریان همتای ارمنستانی خود که در مارس سال گذشته در پاریس با حضور ژاک شیراک رئیس جمهور فرانسه برگزار گردید گفت: «یکی از نتایج و توافقات این مذاکرات جایگزینی دالان لاپچین که ارمنستان را به قره باغ متصل می کند با دالانی بود که جمهوری خود مختار نخجوان را به آذربایجان متصل سازد، به ادعای «علی اف» در این مذاکرات بحث هایی در خصوص چگونگی دادن جنبه حقوقی به این «دالان ها» نیز صورت گرفت. و اما مهمترین موضوع در این بین یکسان بودن وضعیت حقوقی برای هر دو این دالان ها بود.



رئیس جمهور آذربایجان در ادامه مدعی گردید که در مذاکرات پاریس همه نکات و توافقات مشخص و تعیین گردیده بود. اما علیرغم آن ارمنستان با زیر پا گذاشتن توافقات مذاکرات را به بن بست کشاند. تا جایی که عملاً در آوریل سال ۲۰۰۱ در ترکیه وست، روند این گفتگوها کاملاً بی نتیجه و به صورت لاینحل باقی ماند. «علی اف» مدعی شد که ناگزیر گردیده است تا متن توافقات «پاریس» را انشاء کند چرا که مقامات عالی ارمنستان می خواهند با تحریف این توافقات از آن سوء استفاده کنند. به گفته وی، آذربایجان آماده است تا مذاکرات با ارمنستان را ادامه دهد به شرطی که «توافقات پاریس» مبنای گفتگوها قرار گیرد. «علی اف» می گوید: «در حالی که ارمنستان از دادن دالان از طریق خاک خود (منطقه زانگور-آراکس) برای ارتباط زمینی «نخجوان» با جمهوری آذربایجان امتناع می ورزد، خود خواهان داشتن دالانی است تا قره باغ را به آن کشور متصل سازد، مسئله ای که به هیچ وجه نمی تواند مورد پذیرش ما قرار گیرد».

به دنبال اعلام این خبر، رئیس جمهور ارمنستان ضمن رد ادعاهای «علی اف» آن را عاری از حقیقت دانسته و این اقدام وی را تلاش برای دخالت در امور داخلی ارمنستان ارزیابی کرده است. سرژ سرکسیان وزیر دفاع ارمنستان نیز با رد ادعاهای «حیدر علی اف» آن را توهمات شخصی یک رئیس جمهور قلمداد نمود. به گفته سرکسیان در خلال مذاکرات پاریس هیچ سخنی درباره ایجاد دالان و یا معاوضه آن مطرح نبوده است و تنها بحث هایی درباره چگونگی حمل ترانزیت کالا از طریق خاک ارمنستان برای جمهوری نخجوان مطرح گردیده بود.

به هر حال با در نظر گرفتن رد وجود چنین مذاکراتی از سوی مقامات ارشد جمهوری ارمنستان مشخص می گردد که رهبری آذربایجان بسیار مایل است تا با ایجاد چنین دالانی به آرزوی دیرینه خود یعنی برقراری ارتباط زمینی با ترکیه جامه عمل بپوشاند، طرحی که دهه های متوالی همواره از سوی نمایان ایدئولوژی پانتورکیست به صورت یک رویای شیرین مطرح بوده است.

روایی که در بجهت جنگ قره باغ به عنوان طرحی برای خاتمه مناقشه برای اولین بار توسط «گوبل» سناتور آمریکائی مطرح گردید، و در همان زمان نیز با مخالفت بسیار شدید احزاب و گروه های سیاسی-اجتماعی داخل و خارج ارمنستان روبرو گشت. و اما در واکنش به این سخنان «علی اف»، «ناثیرا ملکومیان» وزیر امور خارجه جمهوری قره باغ در پاسخ به سوال خبرنگاران گفت: «من با رد سخنان آراکادی غوکاسیان (رئیس جمهور قره باغ-آ.) را تکرار می کنم، که ما با هرگونه راه حلی که به قیمت واگذاری اراضی ارمنستان باشد مخالفت خواهیم کرد».

## گسترش روابط



«محمد فرهاد کلینی» سفیر جمهوری اسلامی ایران در ارمنستان در ملاقات با «هوهانس هوهانسیان» رئیس کمیسیون خارجی مجلس جمهوری ارمنستان که در تاریخ ۱۸ ژوئن (۲۸ خرداد) صورت گرفت، ضمن تشکر از هوهانسیان برای استقبال گرم و انجام این ملاقات، از گسترش روابط دو کشور ابراز خرسندی نمود.

وی نقش مجالس دو کشور در گسترش روابط فیما بین را بسیار مهم دانسته بر ضرورت ارتباط بیشتر این دو نهاد تأکید نمود. آقای کلینی در این ملاقات اعلام نمود که در آینده نزدیک رئیس کمیسیون خارجی مجلس شورای اسلامی ایران به ارمنستان سفر خواهد کرد. وی با اعلام این مسئله

که ارمنستان و ایران دو کشور دوست و همسایه می باشند، بر ضرورت تبادل نظر و اتخاذ مواضع مشترک سیاسی در خصوص مسائل بین المللی و منطقه ای تأکید نمود.

آقای کلینی با مهم دانستن همکاری های منطقه ای خواستار مشارکت جمهوری ارمنستان در طرح های اقتصادی موسوم به «تراسکا» و «اینوگیت» گردید. وی وجود بحران قره باغ را مانعی برای همکاری ارمنستان در این طرح ها ندانست. در این ملاقات «کلینی» ضمن اشاره به همکاری های رو به گسترش ایران و ارمنستان گفت: «ایران هم اکنون ۲۰ طرح مختلف اقتصادی، از جمله تولید مواد غذایی، شیمیایی و کشاورزی در حال اجرا دارد، و حجم مبادلات کالا و بار میان دو کشور افزایش چشمگیری یافته است. وی یکی از راه های گسترش همکاری های اقتصادی-منطقه ای را محور ایران، قفقاز، روسیه و ایران، قفقاز، ارمنستان، اروپا دانست.

قابل ذکر است که در این دیدار آقای هوهانسیان در خصوص روند مذاکرات و نتایج حاصله گفتگوهای صلح قره باغ، توضیحاتی ایراد نمود.

## محکومیت قتل عام در سنای کانادا

۳۹ نماینده از مجموع ۷۰ نماینده مجلس سنای کانادا، روز ۱۳ ژوئن (۲۳ خرداد)، با تصویب طرحی ضمن محکوم کردن قتل عام ارمنیان از دولت این کشور خواستند تا روز ۲۴ آوریل را در سرتاسر کانادا «روز گرامیداشت ۱/۵ میلیون قربانی» و «سالروز اولین قتل عام قرن بیستم» اعلام نماید.

بنا به اطلاعیه مطبوعاتی دفتر «سرکیس سرکسیان» تنها نماینده ارمنی مجلس کانادا، پیش نویس این طرح توسط خانم سناتور «شرلی محیو» از حزب لیبرال ایالت کبک ارائه و توسط «رایموند استلاکو» دیگر سناتور کانادائی از همان حزب و ایالت مورد تأیید و در نهایت به رای گذاشته شده است. بعد از انجام رأی گیری خانم «شرلی محیو» گفت: «با محکومیت قتل عام به همه ارمنیان این امکان داده می شود که این صفحه غمناک تاریخ را ورق زده به آینده بنگرند».

سناتور «رایموند استلاکو» نیز در این باره گفت: «متأسفانه امروز نیز بشریت شاهد وقوع جنایات و کشتارهایی در چهار گوشه جهان می باشد».

علیرغم نظر مثبت سنای کانادا، برای اینکه این طرح جنبه قانونی پیدا کند، می بایست مجلس نمایندگان این کشور نیز به آن رأی مثبت دهد و سپس برای تأیید نهائی به دولت ارائه گردد. سال پیش صرفاً به دلیل فقدان چند رأی این طرح به تصویب مجلس نمایندگان نرسید.

## کمک عاجل

به گزارش خبرگزاری «رویتر»، جورج بوش رئیس جمهور آمریکا دستور داده است تا یک کمک ۲۵ میلیون دلاری عاجل در اختیار جمهوری گرجستان قرار گیرد. از سوی دیگر واشنگتن برای آموزش ارتش گرجستان در مبارزه علیه تروریسم، در مجموع ۶۴ میلیون دلار در اختیار این کشور قرار خواهد داد. به گزارش این خبرگزاری مبلغ یاد شده ۴ برابر بودجه سالانه وزارت دفاع این کشور می باشد.

### منافع ملی ما چنین حکم می کند

با حضور مقامات ارشد نظامی گرجستان و ترکیه پایگاه نظامی (وزیان) گرجستان که توسط کارشناسان ترکیه نوسازی و تجهیز شده است رسماً افتتاح گردید. در این مراسم که روز ۱۴ خرداد) برگزار گردید، ژنرال «اونال اونسپیا اوغلو» از فرماندهان ارشد ستاد ارتش ترکیه طی سخنرانی گفت: «ما می خواهیم که گرجستان دارای ارتشی قوی و مدرن باشد زیرا منافع ملی ترکیه چنین حکم می کند». به گفته این نظامی ارشد ترک از سال ۱۹۹۸ میلادی تاکنون یعنی بعد از آغاز همکاری های نظامی میان دو کشور، ترکیه حدوداً ۲۰ میلیون دلار کمک های بلاعوض نقدی، دو هلیکوپتر و سه رزم ناو در اختیار ارتش گرجستان قرار داده است، همچنین ۱۵۰۰ افسر گرجی در ترکیه آموزش نظامی دیده اند.

در ادامه این مراسم ژنرال «داویت توادزه» وزیر دفاع گرجستان طی سخنانی ضمن تشکر از کمک های ارتش ترکیه گفت: «دو روز پیش ستاد مشترک ارتش ترکیه ۱۱ خودرو نظامی به این پایگاه اهدا کرده است».

وی باردیگر از دولت و ارتش ترکیه به خاطر بازسازی و تجهیز این پایگاه که با استانداردهای «ناتو» همخوانی دارد تشکر کرده خطاب به ژنرال ترک و نمایندگان دیگر کشورها گفت: «مطمئن باشید که کمک های شما به ارتش گرجستان بیبوده و بی ثمر نخواهد بود».

قابل ذکر است که مانور اخیر ۰۰ نظامی «ناتو» (۱۲ الی ۲۷ ژوئن) در همین پایگاه برگزار گردید.

### تصمیم ناعادلانه (!؟)

«حیدر علی اف» رئیس جمهوری آذربایجان که برای آشنا شدن با اوضاع جمهوری خود مختار نخجوان اواسط ماه ژوئن (اواخر خرداد ماه) به آن منطقه سفر کرده بود طی سخنانی با اشاره به مشکلات این خطه گفت: «ریشه اصلی مشکلات کنونی جمهوری نخجوان به نیمه اول قرن بیستم یعنی زمان حکومت شوروی برمی گردد. در آن ایام حکومت مرکزی به دنبال یک تصمیم ناعادلانه سیاسی، منطقه «زانگور» (۱) که جزئی از قلمرو جمهوری آذربایجان به شمار می رفت (!؟) را از این سرزمین جدا و به ارمنستان ملحق نمود، که در نتیجه این سیاست نخجوان به صورت جزیره ای جدا از آذربایجان درآمد. (!؟) به گفته «علی اف» حکومت وی برای برقراری ارتباط هوایی میان نخجوان و جمهوری آذربایجان سالانه حدود ۱۲ میلیون دلار هزینه می کند.



رئیس جمهور آذربایجان همچنین طی سخنرانی در ۱۷ ژوئن (۲۷ خرداد ماه) که در پایگاهی نظامی در این منطقه خود مختار ایراد کرد گفت: «آمادگی ارتش آذربایجان با در نظر گرفتن نیاز کنونی ما قابل قبول و مطلوب می باشد و در آینده توان و آمادگی رزمی آن افزایش خواهد یافت». علی اف با اشاره به مذاکرات مربوط به مناقشه قره باغ گفت: «اخیراً نمایندگان ویژه او و روبرت کوچاریان در پراگ با یکدیگر ملاقات و گفتگو کرده اند و در آینده نزدیک نیز وی و کوچاریان دیدار و گفتگوهایی را برای پایان این مناقشه انجام خواهند داد». وی به زمان و محل این دیدار هیچ اشاره ای نکرد. علی اف با اشاره به خواست قلبی خود برای خاتمه مناقشه قره باغ از راه های مسالمت آمیز گفت: «برای این کار باید بدون هیچ درنگی توانایی ارتش را افزایش داد».

(۱) - منطقه زانگور جنوبی ترین استان ارمنستان است که از طریق مرز جنوبی آن ارمنستان با ایران هم مرزی باشد و چون دارای اهمیت سوق الجیشی فراوانی است پان توریست های ترکیه و آذربایجان همواره در پی تصرف آن بوده اند.

### تأکید مجدد

«جورج بوش» رئیس جمهوری آمریکا طی پیامی به «حیدر علی اف» همتای آذربایجانی خود که به مناسبت افتتاح نهمین سمینار نمایشگاه بین المللی «نفت و گاز دریای خزر» در باکو، ارسال شده بود باردیگر بر تمایل و خواست ایالت متحده آمریکا برای توسعه اقتصادی منطقه «قفقاز جنوبی» تأکید نمود.

در این پیام بوش ضمن تأکید بر اجرای هرچه سریع تر طرح های احداث لوله های انتقال نفت و گاز حوزه خزر، گفته است: «با اجرای این طرح ها، تحول عظیمی از لحاظ اقتصادی، امنیتی و همکاری های منطقه ای و خصوصاً همکاری اقتصادی میان جمهوری آذربایجان، گرجستان پدید خواهد آمد که می تواند دیگر کشورهای منطقه را نیز در بر

گیرد.

به گزارش خبرگزاری «بیلیک دیناسی» جمهوری آذربایجان، این سخنان «بوش» بیانگر این مسئله است که واشنگتن خواستار آغاز توسعه همکاری های اقتصادی میان ارمنستان و آذربایجان و مشارکت ایروان در طرح ها و همکاری های اقتصادی منطقه ای می باشد در عین حال اما باکو با رد این مسئله آغاز و آینده هرگونه تحولی در این زمینه را منوط به بازستانی منطقه «قره باغ» کرده است.

### دیدار یاسر عرفات با روحانیون ارمنی

یاسر عرفات رهبر حکومت خودگردان فلسطین پس از عقب نشینی نیروهای صهیونیستی از اطراف کلیسای میلاد مقدس در بیت اللحم به دیدار روحانیون ارمنی شتافت.



یاسر عرفات که در حلقه محافظین خود قرار داشت در محوطه کلیسا با روحانیون بلند پایه ارمنی در مورد مسائل محلی با ایشان به گفتگو پرداخت.

### کشتی نوح

به گزارش خبرگزاری «نویان داپان»، «مصطفی تاسار» وزیر جهانگردی ترکیه این وزارتخانه تصمیم دارد تا بزودی «کشتی نوح» را بر فراز قله آزارات مستقر سازد. طبق روایت انجیل مقدس بعد از فروکش کردن ۷ روز طغیان دریاها و بارش شدید باران که تمامی دنیا را فرا گرفته بود کشتی نوح بر فراز قله آزارات به خشکی نشست و اینک وزارت جهانگردی ترکیه تصمیم دارد تا برای جلب توریست ها کشتی را به نام حضرت نوح در بالای این کوه مستقر سازد، که در آن مکان هایی برای احداث موزه، رستوران، سالن کنفرانس و مغازه در نظر گرفته شده است. قرار است برای انتقال توریست ها به «کشتی نوح» تله کابین هایی مجهز ساخته شود.



### همکاری عادی (!؟)

«روس ویلسن» سفیر ایالات متحده آمریکا در باکو گفت: «آمریکا در نظر دارد همکاری های نظامی خود با جمهوری آذربایجان را حول چهار محور توسعه بخشد. نشریه (۵۲۵)، چاپ باکو به نقل از ویلسن، می نویسد: «این توافقات در خلال سفر یک هیئت نظامی آمریکایی به باکو که در ماه مارس (فروردین ماه) انجام گرفت، بدست آمده است که شامل تقویت بنیه دفاعی هوایی و دریایی جمهوری آذربایجان، آموزش نیروهای نظامی این کشور و آموزش زبان انگلیسی به افسران ارتش این جمهوری خواهد بود. به گفته سفیر آمریکا، کشورش ۷ میلیون دلار برای تحقق این برنامه ها هزینه خواهد کرد که ۲۵۰ هزار دلار از این مبلغ برای آموزش زبان انگلیسی خواهد بود. به گفته این دیپلمات ارشد آمریکایی کشورش قصد ندارد تا پایگاه نظامی در آذربایجان تأسیس کند بلکه این همکاری های نظامی امری عادی در راستای توافقات به عمل آمده میان مقامات ارشد دو کشور می باشد».

## پیام تشکر

در پی تأیید لایحه برابری دیه مسلمان و غیر مسلمان و ارایه آن به مجلس شورای اسلامی از سوی هئیت دولت نماینده آشوری ها و کلدانی ها در مجلس شورای اسلامی روز ۲۹ خرداد ماه با ارسال نامه ای از آقای خاتمی تقدیر کرد.

«یونان بت کلیا» در این نامه خطاب به آقای خاتمی نوشت: «تأیید لایحه پیشنهادی دیه برابر مسلمان و غیر مسلمان و ارایه آن به مجلس شورای اسلامی مایه مسرت و دلگرمی جامعه آشوری های ایران شد.

به گفته این نماینده این لایحه در ابتدا مورد موافقت رهبری قرار گرفته و سپس توسط رئیس قوه قضائیه آقای شاهرودی به دولت ارایه شده بود.

## دیالوگ (۱۹)

وارطان اوسکانیان وزیر امور خارجه ارمنستان که برای شرکت در اجلاس سران «سازمان همکاری اقتصادی حوزه دریای سیاه» در استانبول به سر می برد در پاسخ به سؤال خبرنگاران در خصوص روند حل و فصل مناقشه قره باغ گفت: «اینک توپ در زمین علی اف است». اوسکانیان در مورد آینده روابط کشورش با ترکیه گفت: «یکبار دیگر آمادگی ایروان برای آغاز گفتگو با ترکیه بدون هیچ پیش شرطی را تکرار می کنم». وی با اشاره به دیدار اخیر خود با همتای ترک خود که در «ریکیاویک» پایتخت ایسلند صورت گرفت گفت: هنوز زود است که انتظار داشته باشیم روابط دو کشور شاهد تحول جدید و چشمگیری گردد اما به هر حال آنچه در جریان است را می توان گام های نخستین گفتگوهای دو کشور نامید.

اوسکانیان با مثبت ندانستن این شرط ترکیه که برقراری روابط آن کشور با ارمنستان را منوط به عادی سازی روابط آذربایجان-ارمنستان می داند گفت: ارمنستان به هیچ وجه روابط خود با کشورها را به «طرف سومی» ارتباط نمی دهد ما خواهان دیالوگ با ترکیه بدون هیچ پیش شرطی هستیم. وی خطاب به رهبران جمهوری آذربایجان گفت: «بتر است آنان وقتی در مورد مناقشه قره باغ صحبت می کنند



حقایق و شرایط موجود را مدنظر داشته باشند. مسئله ای که می تواند زمینه محکمی برای تحقق صلح پدیدار میان دو کشور باشد.

## حمله به کلیساها

به نوشته روزنامه ارمنی زبان «مارمارا» چاپ استانبول روز ۲۶ ژوئن (۶ تیر) افرادی ناشناس با شکستن پنجره های کلیسای ارمنه واقع در محله «کاندیلی» شهر استانبول خسارت هایی به آن وارد ساختند. به گفته «تیکران گنورگیان» رئیس شورای محلی مذهبی این کلیسا، وقوع این حادثه به اطلاع مقامات امنیتی ترکیه رسیده اما تاکنون هیچ کس در این رابطه دستگیر نشده است. قابل ذکر است که یک هفته قبل از وقوع این یورش شبانه، افرادی ناشناس، بمبی در نزدیکی کلیسای «گریگور مقدس» ارمنه واقع در محله «گلای» این شهر منفجر کرد که خوشبختانه تلفات جانی در پی نداشت. اما خسارت های اندکی به کلیسا وارد آوردند.

روزنامه «مارمارا» بعد از وقوع این دو یورش در جمله ای پرمعنا نوشت: «چنین استنباط می شود که ما به روزهای گذشته بر می گردیم». قابل ذکر است که در خلال روزهای ششم و هفتم سپتامبر سال ۱۹۵۵ میلادی با برنامه ریزی و مشارکت سازمان اطلاعات ترکیه موسوم به «میت» صدها تن از اقلیت های ساکن این کشور از جمله یونانی ها، ارمنه و آشوری ها آماج یورش گروه های سازمان یافته اوباش قرار گرفت که ضمن ضرب و شتم و وحشیانه، دارائی و مایملک آنان به تاراج رفت. (برای اطلاع دقیق آراکس شماره ۸۷، خرداد ۷۹ مطالعه فرمائید).

## درخواست از اتحادیه اروپا

به گزارش خبرگزاری «نویان داپان» ارمنستان، مجلس سوئد در تاریخ پنج ژوئن با تصویب طرحی از اتحادیه اروپا درخواست کرد تا این نهاد اروپایی از ترکیه و جمهوری آذربایجان بخواهد که به محاصره جمهوری ارمنستان پایان دهند.

پیش نویسی این طرح توسط «مراد آرتین» نماینده ارمنی مجلس سوئد ارائه گردیده است. وی به دلیل همخوانی نداشتن این عملکرد دولت های ترکیه و آذربایجان با قوانین بین المللی و نیز مخرب و غیر سازنده بودن آن در روابط منطقه ای خواستار

خاتمه بخشیدن به این سیاست از سوی این دو کشور شده بود.

این طرح قبلاً نظر موافق «کمیته روابط خارجی مجلس» سوئد را کسب کرده بود. نمایندگان این کمیته، از ترکیه به عنوان کشوری که نامزد عضویت در اتحادیه اروپا می باشد و به مثابه کشوری که بی قانونی و نظامی گری در آن حکم فرماست نام برده اند.

در این طرح از ترکیه خواسته شده است که به قوانین بین المللی احترام بگذارد و از جمهوری آذربایجان نیز درخواست شده است تا ضمن همکاری های بیشتر و متمرکزتر با گروه «مینسک»، شورای همکاری و امنیت اروپا با پیشنهادات این شورا برای خاتمه بحران قره باغ موافقت کند.

## بنای جدید

«حیدرعلی اف» رئیس جمهور آذربایجان که برای شرکت در اجلاس سران «سازمان همکاری اقتصادی کشورهای حوزه دریای سیاه» در ترکیه به سر می برد، طی مراسمی سفارتخانه جدید آن کشور را افتتاح نمود. در این مراسم که در ۲۶ ژوئن (۶ تیر) با حضور رئیس جمهور ترکیه برگزار گردید، ساختمان جدید التاسیس سفارتخانه که در محله اعیان نشین «اوران» آنکارا بنا شده است رسماً افتتاح گردید.

محله «اوران» محل فعالیت سفارتخانه های کشورهای مختلف و نیز محل سکونت رئیس جمهور قبلی ترکیه، دیپلمات ها، فرماندهان ارشد نظامی و نیز دفتر کار «بولنت اجویت» نخست وزیر ترکیه می باشد. همچنین خیابانی که سفارت خانه جمهوری آذربایجان در آن قرار دارد به نام «باکو» تغییر نام یافته است.

به گزارش رسانه های ترکیه، «علی اف» روز بعد (۲۷ ژوئن) با «مسعود ایلمان» رهبر حزب «مام مپهن» و ژنرال «کوروغلو» فرمانده نیروهای مسلح ارتش ترکیه نیز ملاقات نموده است. تاکنون هیچ خبری از جزئیات این ملاقات ها منتشر نشده است. قابل ذکر است که دیدار یک رئیس جمهور با فرمانده ارتش کشور دیگر به هیچ وجه معمول نمی باشد، اما ملاقات علی اف با فرمانده نظامی ارشد ترک از یک سوی نشان دهنده نقش تعیین کننده نظامیان در تصمیمات سیاسی این کشور و از سوی دیگر بیانگر اراده طرفین در گسترش همکاری های نظامی فیما بین می باشد.

در این دیدار «علی اف» در پاسخ و به منظور قدردانی از کمک های ارتش ترکیه به این کشور «نشان افتخار آن جمهوری را به «کوروغلو» اعطا نمود. این ژنرال ارشد ترک ضمن سپاس از حسن توجه «علی اف» بر آمادگی ارتش ترکیه برای ارائه کمک ها و همکاری های بیشتر با ارتش جمهوری آذربایجان تأکید نمود. علی اف بعد از بازگشت به باکو در گفتگو با خبرنگاران گفت: «محور اصلی مذاکرات وی با رهبران ترکیه درخواست کمک از این کشور برای حل و فصل هر چه زودتر مناقشه قره باغ بوده است». وی در پاسخ به این سؤال که «آیا انتظار ابتکار جدیدی از سوی ترکیه می رود»، گفت: «در شرایط کنونی انتظار هیچ ابتکار جدیدی از سوی هیچ کس نمی رود». قابل ذکر است که وی در ملاقات با فرمانده ارتش ترکیه گفته بود: «اگر مناقشه قره باغ از طریق راه های مسالمت آمیز حل و فصل نگردد، در آن زمان آذربایجان خواهد کوشید تا با توسل به همه راه های ممکن «سرزمین های اشغالی» خود را آزاد سازد». آگاهان سیاسی این سخن «علی اف» را درخواست کمک نظامی بیشتر جمهوری آذربایجان از ترکیه ارزیابی کرده بودند، اما رئیس جمهور ترکیه بعد از بازگشت به کشورش این موضوع را رد کرده است.

## دلیلی برای نیرنگ (۱۹)

«حیدرعلی اف» رئیس جمهور آذربایجان درباره انتخابات ریاست جمهوری آن کشور که تابستان سال آینده میلادی برگزار خواهد گردید چنین اظهار نظر کرده است: «شخصیتی با خصوصیات و موقعیت سیاسی من احتیاجی به نیرنگ و یا تقلب در انتخابات ندارد».



به گفته تحلیلگران امور سیاسی آذربایجان، «علی اف» ۷۹ ساله نمی تواند و نمی خواهد از قدرت کناره گیری کند زیرا هنوز فرد شایسته ای که بتواند جای او را بگیرد پیدا نکرده است. اما «الهام» فرزند وی علیرغم همه تلاش ها و تبلیغات صورت گرفته نتوانسته است لیاقت خود را برای جانشینی پدر به اثبات برساند. به گفته این تحلیل گران «حیدرعلی اف» قبول دارد که در انتخابات قبلی وی با توسل به تقلب توانسته بود به سمت ریاست جمهوری آذربایجان دست پیدا کند.